

הוועדה המשרדית לגלישה בטוחה

רשת, גבולות ומה שביניהם

פעילות לתלמידי העל-יסודי

(מבוסס על מערך השיעור: גבולות השיח במרחב האינטרנטי)

תלמידינו חוזרים מן החופשה כשבתיקם התנסויות וחוויות שצברו בזמן זה. בוודאי העבירו חלק מזמן החופשה מול מסך כזה או אחר, תיעדו אירועים שונים ושיתפו את חבריהם לרשת. תחילת השנה מזמנת בעבור כולנו הזדמנות להעלות **ציפיות ושאיפות**, כמו גם להציב לעצמנו **מטרות** אותן נרצה להגשים.

ברוח ההתחדשות, מומלץ ליצור עם התלמידים **הסכמים** באשר לשימוש באמצעים הטכנולוגיים השונים ולחדד ערכים שינחו אותם בעת ההתנהלות ברשת, בדגש על קיום שיח אחראי, מכבד וחיובי.

המערך החינוכי המוצע כאן, מתמקד בגבולות השיח במרחב האינטרנט, מיועד לחטיבות הביניים והחטיבה העליונה ונועד לסייע בהקניית נורמות התנהגות ראויות, יצירת שפה משותפת ופיתוח תרבות המקדמת אחריות ומעורבות חברתית בקרב תלמידים, מורים והורים, תוך דיון בגבולות חופש הביטוי ברשתות החברתיות.

מטרות:

1. התלמידים ידונו בגבולות חופש הביטוי במרחבי הרשת.
2. התלמידים יפתחו מודעות באשר לאחריותם האישית והחברתית לקידום התנהלות מיטבית ברשת.
3. העצמת התלמידים ופיתוח ההבנה כי בידיהם הכוח למנוע מצבי פגיעה ברשת.

מהלך הפעילות:

1. המורה יציג בפני הכיתה את [הסרטון](#) וישאל את תלמידיו כיצד באה לידי ביטוי בסרטון זה הזכות לחופש הביטוי?
2. לאחר הדיון בכיתה המורה יציג בפני תלמידיו את הסעיף מתוך "ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם", **סעיף יט'**:

הוועדה המשרדית לגלישה בטוחה

"כל אדם זכאי לחירות הדעה והביטוי, לרבות החירות להחזיק בדעות ללא כל הפרעה, ולבקש ידיעות ודעות, ולקבלן ולמסרן בכל הדרכים וללא סייגי גבולות."

3. המורה יחלק את הכיתה לקבוצות דיון. כל קבוצה תקבל דף ובו תיאור מקרה העוסק בנושא חופש הביטוי ברשת. הקבוצה תדון בשאלות המנחות המופיעות תחת תיאור המקרה. המורה ינחה את התלמידים לכתוב סיכום לדיון שערכו.
4. הכיתה תחזור למליאה לדיון.

תיאור מקרה 1 :

יעל בת ה-15 עבדה במהלך הקיץ כמלצרית במסעדה מאד מוכרת בעיר. לרוע מזלה, חלתה יעל בדלקת ריאות ובהנחיית הרופא נשארה בבית ונאלצה להיעדר מהעבודה למשך 10 ימים. להפתעתה, בזמן שהחלימה בבית קיבלה הודעת ווטסאפ ממנהל המסעדה תומר ובה הוא מודיע לה כי הוא מפטר אותה מהעבודה. יעל ההמומה והפגועה שיתפה בכך את חברתה הטובה מיכל ושתייהן יחד שקלו כיצד עליהן להגיב להודעה זו.

לפניכם מספר דרכי פעולה אותן שקלו החברות:

1. לצלם את יעל העצובה ולשלוח את התמונה בווטסאפ הקבוצתי של עובדי המסעדה בצירוף ביקורת קשה כנגד המנהל.
2. להעלות פוסט תלונה בדף הפייסבוק של תכנית אקטואליה טלוויזיונית מפורסמת.
3. להעלות פוסט בפייסבוק האישי של יעל ובו קריאה לכל בני הנוער שזכויותיהם בעבודה נפגעו, להתאגד במטרה להעלות את הנושא למודעות הציבור להעלות פוסט תלונה בדף הפייסבוק / אינסטגרם של המסעדה
4. לפנות לכתב המקומון ולבקש ממנו שיפרסם את המקרה
5. לפנות אל תומר, מנהל המסעדה בבקשה להיפגש עמו פנים אל פנים

שאלות לדיון בקבוצה:

1. מהי דרך הפעולה המועדפת עליכם? ומה היא דרך הפעולה שאינה ראויה בעיניכם? הסבירו
2. האם אתם יכולים לחשוב על דרכי תגובה נוספות?

הוועדה המשרדית לגלישה בטוחה

3. האם לדעתכם פרסום ביקורת או דעה ברשת על אדם או ארגון בשם הצדק האישי והחברתי (כך לא מתנהגים = ביוש = שיימינג) הוא ביטוי לגיטימי במסגרת חופש הביטוי?
4. מהן ההשלכות האפשריות של שיתוף האירוע בערוצי האינטרנט השונים? (מידיות, תפוצה, נצחיות המידע ברשת).
5. מה יכול לקרות בעקבות פניה פנים-אל-פנים למנהל המסעדה?
6. האם נתקלתם ברשת במקרים דומים בהם אנשים שהרגישו שנעשה להם עוול שיתפו אחרים בפרטי האירוע תוך פרסום שמות המעורבים במקרה/ פרסום סרטון.
7. מה נכון לעשות כאשר אנו נחשפים לביקורות פומביות ברשת? (האם כדאי להגיב? להתעלם? להתייעץ עם אחרים באשר לאופן התגובה)
8. הציעו כללים לאופן התגובה וההתנסחות במרחב האינטרנטי

תיאור מקרה 2:

באחד מימי חופשת הקיץ התקיימה בפארק העירוני הופעה של זמר מפורסם. בערב האירוע השתרכו בכניסה לפארק תורים ארוכים של בני נוער רבים, אשר קנו כרטיסים והגיעו לצפות בהופעה.

כשהגיע יוסי בן ה-15 למקום וראה את התור הארוך, ניסה לעקוף ולהיכנס פנימה בטענה שחבר טוב שמר לו מקום ומחכה לו בקידמת התור.

היו כאלה שנתנו ליוסי לעקוף אותם ולהיכנס לפניהם, אך כשניסה לעבור על-פני נער בשם זיו, עצר אותו זיו ולא אפשר לו להיכנס, בטענה ש "... אין דבר כזה לשמור מקום בתור, כולם רוצים להיכנס למופע בדיוק כמוך".

למרות דבריו של זיו, ניסה יוסי בכל זאת לעבור אותו ולהתקדם, אך זיו התעקש ולא נתן לו לעבור.... תוך זמן קצר החל להתפתח בין השניים ויכוח קולני אשר כלל קללות, צעקות, דחיפות ואיומים... רק לאחר דקות ארוכות הגיעו למקום אנשי האבטחה ששמעו את הצעקות, הפרידו בין השניים והרגיעו את הרוחות.

בלהט הוויכוח, לא הבחינו זיו ויוסי כי אחד הנערים שעמדו בתור הוציא את הטלפון הנייד שלו, ותיעד את כל האירוע במשך מספר דקות. רק למחרת גילו לתדהמתם כי סרטון הוויכוח שלהם הופץ ברשת, וזכה לעשרות אלפי שיתופים ותגובות בווטסאפ וברשתות החברתיות.

הוועדה המשרדית לגלישה בטוחה

שאלות לדיון בקבוצה

1. הסרטון מתעד התנהגות לא הולמת של בני נוער, והועלה לרשת בשם המוסר החברתי וחופש הביטוי. האם לדעתכם יש הצדקה להעלותו לרשת?
  2. מהן ההשלכות האפשריות של שיתוף האירוע ברשת?
  3. כיצד הייתם פועלים אם הסרטון היה מגיע אליכם? האם הייתם ממשיכים לשתף אותו עם אחרים? האם הייתם כותבים תגובה? אם כן – כיצד הייתם מגיבים?
  4. האם נתקלתם ברשת במקרים דומים, בהם אנשים שהיו עדים להתנהגות שאינה ראויה לדעתם, פרסמו סרטון המתעד את האירוע או שיתפו אחרים בפרטי המקרה תוך חשיפת פרטים ומידע אישי על המעורבים?
  5. כיצד ניתן להסביר שבמקרים מסוימים בהם מבוגרים ובני נוער העדים למקרי אלימות ופגיעה, מגיבים בשליפת הטלפון הנייד ותיעוד האירוע? על איזה צורך זה עונה?
הערה למנחה: לאחר איסוף התשובות לשאלה זו, כדאי להעביר מסר כי צילום סיטואציות מסוג זה **עלול להביך ולבייש** את המעורבים. כעדים לסיטואציה של פגיעה מצופה מאיתנו לנסות לעצור אותה, לסייע לנפגע, להפריד כוחות, או לדווח לגורם שיכול לעזור.
  6. הציעו כללים לשימוש אחראי ומושכל מרחב האינטרנט.

סיכום במליאה:

1. כל קבוצה מציגה את האירוע בו דנה ומשתפת ואת הכללים אותם ניסחו בעקבות המקרה בו דנו.
2. במאי 2012 נחתמה אמנה לשימוש אחראי ונבון באינטרנט על ידי שר החינוך, יו"ר מועצת התלמידים והנוער הארצית, ויו"ר וועדת החינוך של הכנסת. המורה יציג בפני התלמידים את האמנה: [אמנת הנוער הישראלי להתנהגות נאותה באינטרנט](#). ושאל את השאלות הבאות:
  - א. מהי החשיבות בניסוח אמנה להתנהלות נאותה ברשת?
  - ב. מה הייתם משנים או מוסיפים לאמנה?
  - ג. מה תפקידם של בני ובנות הנוער בשמירה על התנהגות נאותה ברשתות החברתיות?
3. הצעה לפעילות מסכמת: לאחר שהתלמידים עברו על האמנה והוסיפו לה עידכונים, ניתן להדפיס את האמנה, להחתיים עליה את תלמידי הכיתה / ביה"ס וכדומה. כמו כן, ניתן לשלב את העקרונות המצוינים באמנה בתקנון הבית ספרי.

הוועדה המשרדית לגלישה בטוחה

הרחבה למורה בנושא שיימינג-

שיימינג (באנגלית, **Shaming** מהביטוי האנגלי בושה - shame), היא תופעה של ביוש אדם או מותג באמצעות האינטרנט, ובפרט באמצעות הרשתות החברתיות, במטרה לומר לאחר כי כך לא מתנהגים בשם אמות המוסר האישי והצדק החברתי.

חשוב להתייחס לקשר שבין ביוש (שיימינג) לבריונות ברשת ולהשלכות השליליות של פרסום ביקורת ברשת:

1. למרות שלשיימינג יכולות להיות לכאורה הצדקות בשם הצדק החברתי, יש לתופעה השלכות שליליות שיש להתייחס אליהן. כך למשל, אחת ההשלכות האפשריות של השיימינג היא שפרסומו מוביל לכך שקהל הקוראים / צופים שופט את המקרה על-סמך מידע חלקי, מגמתי, שהוצא מהקשרו ולאחר מכן קשה מאד לתקן את שמם הטוב של המעורבים, גם אם הוכפשו שלא בצדק.

2. גם אם נראה כי תופעת השיימינג שונה מפגיעה ברשת, היא יכולה להפוך במהרה לבריונות ולהתגלגל למתקפה אישית על האדם/ חברה/ ארגון. למעשה, ביוש ברשת מהווה "מדרון חלקלק" למטה – מרגע שמניחים את רגלינו עליו, כבר אין לנו שליטה או יכולת לעצור את הסחרור למטה והפיכתו לבריונות רשת לכל דבר.
(המידע מתוך: ["שיימינג ובריונות רשת" - עמותת סהר](#)).

סיכום

בשיעור זה עסקנו בנושא גבולות השיח במרחב האינטרנטי.

- בדקנו מהם הגבולות לחופש הביטוי ומתי ראוי להציבם, דרך תופעת השימוש ברשת לצורך הצגת ביקורת או דעה.
- הסכמנו יחד כי יש להימנע מלהפוך את האינטרנט לזירה פוגענית ולא נעימה.
- הבנו כי יש להתייחס לשיימינג כאל סוג של פגיעה וכי ביוש אדם ברשת החברתית איננו חלק מנורמות ההתנהגות אותן אנו רוצים לקדם ברשת.

מדינת ישראל
משרד החינוך

הוועדה המשרדית לגלישה בטוחה

למורה:

להלן קישורים למערכי שיעור נוספים העוסקים בגבולות השיח באינטרנט שפורסמו לקראת השבוע הלאומי לגלישה בטוחה באינטרנט תשע"ו:

[קישור](#) למערך שיעור חושבים לפני שמפיצים

[קישור](#) למערך שיעור לוקחים 30 שניות למחשבה לפני שיתוף והפצה

[קישור](#) למערך שיעור שיתוף, הפצה, ושמירה על פרטיות